

До спеціалізованої вченої ради Д.08.727.02  
Дніпровського державного університету  
внутрішніх справ Міністерства внутрішніх  
справ України  
49000, м. Дніпро, проспект Гагаріна, 26

## ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, заступника директора департаменту юридичного забезпечення Міністерства економіки України Мінченка Сергія Івановича на дисертацію Бабікова Олександра Петровича на тему «Теоретико-прикладні основи проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Ступінь актуальності обраної теми дисертації. Дисертаційне дослідження Олександра Петровича Бабікова на тему «Теоретико-прикладні основи проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні» є надзвичайно актуальною для сучасної науки кримінального процесу та практики правоохоронної діяльності України. Зміна суспільних відносин, ескалація злочинності, включаючи її транснаціональний характер, а також зростаючі виклики у сфері захисту прав людини у кримінальному провадженні створюють нові вимоги до ефективного проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д).

НС(Р)Д є одним із найбільш чутливих та складних елементів кримінального провадження, оскільки вони стосуються втручання у приватне життя особи, що вимагає дотримання балансу між інтересами правосуддя і правами людини. У контексті євроінтеграційних процесів України необхідність приведення національного законодавства і практики застосування НС(Р)Д у відповідність до європейських стандартів, зокрема практики Європейського суду з прав людини, є особливо нагальною.

Дослідження проблематики НС(Р)Д має особливе значення у зв'язку з реформуванням кримінального процесуального законодавства України, а також

Дніпровський державний університет	
внутрішніх справ	
Вхід №	110
14. 01. 2018 р.	9
Основний док.	
Додаток	

викликами, пов'язаними з протидією гібридним загрозам і забезпеченням національної безпеки. Актуальність дисертації підтверджується фрагментарністю наукових досліджень у цій сфері, недостатньою розробленістю теоретико-правових основ та відсутністю єдиних підходів до реалізації НС(Р)Д у правозастосовній практиці.

Дисертаційна робота спрямована на вирішення важливих питань теоретичного обґрунтування та прикладних аспектів НС(Р)Д, включаючи: визначення їх сутності, меж допустимості, механізмів проведення, а також правового статусу учасників. З огляду на викладене, тема дисертації є своєчасною, практично значущою і відповідає стратегічним напрямкам розвитку кримінального процесуального законодавства України.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.** Опрацювання дисертації дозволяє дійти висновку, що наукова праця містить всю систему обов'язкових компонентів, притаманних дисертаціям на здобуття ступеня доктора юридичних наук. Зокрема, дисертація О.П. Бабікова є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому пропонується новий теоретико-правовий підхід до вирішення наукової проблеми, що є важливим внеском в науку кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності. Представлена дисертаційна робота відрізняється грамотним, послідовним і системним викладом матеріалу на основі повного наукового обґрунтування. Чітко прослідковується авторська позиція та логічна завершеність роботи. Висновки і положення, що виносяться на захист, є особистим здобутком дисертанта.

Під час підготовки дисертації було використано комплекс наукових методів та підходів, характерних для юридичної науки як такої, так і для галузей кримінального процесу й оперативно-розшукової діяльності зокрема. Йдеться про такі методи: діалектичний, історичний, порівняльно-правовий, догматичний, статистичний, системно-структурний аналіз, формально-догматичний, гносеологічний, аксіологічний, системний, соціологічний, моделювання, прогнозування та ін.



Теоретичною основою для розробки питань, визначених у дисертації, є праці вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі права, філософії, філології, логіки, кримінального процесу, а також інших галузей права. Емпіричну базу дослідження склали: результати вивчення матеріалів судової практики, що стосуються надання дозволів на проведення НС(Р)Д, аналізу та оцінки доказів, одержаних у результаті їх проведення; результати вивчення практики ЄСПЛ в контексті оцінки результатів одержаних під час проведення негласних, (спеціальних) заходів одержання інформації у кримінальному судочинстві, визначення критеріїв провокації злочину, їх допустимості з урахуванням вимог забезпечення балансу між правами та свободами людини і інтересами кримінального судочинства; статистичні та аналітичні дані судових та правоохоронних органів у сфері проведення НС(Р)Д та використання їх результатів.

Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, які об'єднують двадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі наукової роботи обґрунтовано вибір теми дисертації, визначено її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, охарактеризовано методи наукового пізнання, які застосовані в дисертаційній роботі, розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, розкрито особистий внесок здобувачки, наведені відомості про апробацію матеріалів, анонсовано структуру роботи, зазначено її загальний обсяг.

*Розділ 1 «Теоретико-методологічні основи дослідження негласних слідчих (розшукових) дій»* містить три підрозділи, присвячені аналізу стану дослідження теоретичних і практичних проблем процесуального порядку проведення НС(Р)Д у вітчизняній кримінальній процесуальній науці, методологічним проблемам дослідження НС(Р)Д, історико-правовим передумовам інституалізації НС(Р)Д. *Розділ 2 «Правова природа негласних слідчих (розшукових) дій»* містить шість підрозділів, в яких розкривається зміст поняття НС(Р)Д та їх система; мета, завдання та функціональна спрямованість НС(Р)Д; відмінність НС(Р)Д від інших засобів отримання інформації, джерельна основа; місце інституту НС(Р)Д в

системі інститутів кримінального процесуального права; методологічні основи класифікації НС(Р)Д та їх значення. *Розділ 3 «Забезпечення допустимості результатів НС(Р)Д як доказів у кримінальному провадженні»* присвячений характеристиці підстав проведення НС(Р)Д як обов'язкових вимог гарантій забезпечення права на недоторканість приватного життя особи; судовому і відомчий контролю, а також нагляду прокурора за додержанням прав та законних інтересів особи під час проведення НС(Р)Д тощо. *Розділ 4 «Проблеми правового регулювання організації та проведення НС(Р)Д, шляхи його вдосконалення»* складається з трьох підрозділів, в яких розглянуті питання регламентації НС(Р)Д у кримінальному процесуальному законодавстві, світовий досвід правового регулювання порядку здійснення «негласних заходів отримання інформації в інтересах кримінального судочинства, а також напрями вдосконалення КПК України щодо нормативного регулювання організації, проведення, використання та знищення результатів НС(Р)Д.

Результатом роботи є *висновки*, які повністю відповідають сформульованим завданням та змісту самої роботи та впливають з її основних положень, зокрема розв'язують важливу наукову проблему щодо питань концептуальних засад проведення НС(Р)Д у кримінальному провадженні.

**Достовірність і новизна наукових положень.** Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням значного переліку використаних джерел, до якого увійшли праці вітчизняних і зарубіжних науковців, а також законодавство з досліджуваної проблематики.

Новизна забезпечується розробкою низки наукових положень, запропонованих вперше, тих, що автор удосконалила, та таких, що набули подальшого розвитку на матеріалі дослідження дисертації О.П. Бабікова.

Так, дисертантом *вперше* визначено етапи інституалізації негласних заходів одержання та фіксації інформації в національному законодавстві, досліджено вплив міжнародних актів та договорів на розробку та вдосконалення регламентації проведення таких заходів, зокрема щодо запровадження загальних засад, принципів та умови застосування, порядку здійснення міжнародного співробітництва у цій сфері. Також досліджено вплив практики



ЄСПЛ на розробку та введення в дію нового Кримінального процесуального кодексу України в редакції 2012 року, в частині регламентації негласних заходів одержання інформації, що завдяки цьому набули свого визначення як особливі, специфічні слідчі дії, щодо яких передбачено особливі підстави, порядок та умови проведення. Крім того, на підставі судової практики та наукових досліджень проаналізовано різні підходи до тлумачення норм, що визначають обсяг повноважень суб'єктів діяльності у сфері застосування негласних заходів; запропоновано авторський підхід до класифікації видів НС(Р)Д, з урахуванням особливості їх регламентації та проведення, запропоновано шляхом вдосконалення форм негласного одержання інформації тощо.

Також *удосконалено* підходи до систематизації НС(Р)Д, їх класифікації;

-теоретичні розробки щодо співвідношення інститутів НС(Р)Д з інститутами оперативно-розшукової, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності, визначено їх спільні риси та відмінності в організації та використанні одержаних результатів;

-наукові розробки у сфері тлумачення термінів «винятковості», «приватності», критеріїв розмежування правомірної діяльності органів правопорядку від провокації та підбурювання до вчинення злочину, вимог до забезпечення балансу інтересів кримінального провадження та прав і свобод людини.

Набули подальшого розвитку: наукові погляди щодо напрямків вдосконалення інституту НС(Р)Д, зокрема на прикладі законодавства ФРН щодо розмежування повноважень між суб'єктами діяльності, пов'язаної з негласним одержанням інформації, форм та методів негласного збирання інформації, заходів судового та громадського контролю за додержанням прав і свобод людини у цій сфері; дослідження питань, пов'язаних із розробкою та використанням критеріїв визнання допустимості доказів, одержаних під час проведення НС(Р)Д з порушенням порядку, встановленого кримінальним процесуальним законодавством, визначення істотними таких порушень; питання громадського контролю за негласною пошуковою діяльністю органів

правопорядку, відшкодуванням шкоди, завданої неправомірним втручанням у приватне життя людини.

Таким чином, слід констатувати, що дисертант ґрунтовно і якісно здійснив науковий аналіз теми, що послужило основою в процесі досягнення вагомих науково-теоретичних і практичних результатів, які є значущими для наук кримінального процесу й оперативно-розшукової діяльності та мають ознаки наукової новизни.

Цікавим є авторське бачення ключових проблем, що виникають під час організації, проведення, фіксації та використанні інформації, одержаної внаслідок застосування НС(Р)Д, а також дослідження причин виникнення таких проблем. При цьому дисертант не лише звернув увагу на недосконалість законодавства у зазначеній сфері, а й запропонував шляхи їх вирішення, запровадженні у законодавстві інших країни, розробивши відповідні зміни до законодавства України у цій сфері.

Особливо позитивне враження справляє дослідження проблемних питань, пов'язаних із фіксацією інформації у протоколах НС(Р)Д. Автор детально розглядає аспекти відображення інформації про перебіг процесуальної дії, застосовані спеціальні технічні засоби (зокрема, їх маркування, назву, технічні характеристики та інші відомості, які можуть становити державну таємницю), а також питання, пов'язані з відображенням відомостей про використанні засоби автоматизованого пошуку та аналізу інформації. Окрему увагу приділено застосуванню штучного інтелекту для пошуку та фіксації інформації, регламентації використання технічних засобів, встановленню вимог до їх технічних характеристик, а також застосуванню спеціальних програм. Такі авторські висновки заслуговують на підтримку.

Крім того, заслуговує на увагу розгляд питань забезпечення режиму секретності під час організації, проведення, фіксації та використання результатів НС(Р)Д, напрямів та шляхів удосконалення режиму роботи з процесуальними документами з метою оптимізації діяльності правоохоронних органів та забезпечення гарантій прав і свобод людини, що зазначала втручання внаслідок негласної пошукової діяльності.



Окрім зазначеного, дисертант формулює низку інших важливих наукових висновків, пропозицій та рекомендацій, які мають суттєве значення для розвитку теорії та практики у сфері негласних слідчих (розшукових) дій.

**Особистий внесок здобувача.** Викладені в науковій роботі положення, що виносяться на захист, є результатом самостійної праці автора дисертації. Сформульовані теоретичні положення, висновки та пропозиції, у дисертації, були отримані автором самостійно на основі власного дослідження, аналізу наукових праць, національної і зарубіжної нормативно-правової бази та правозастосовної практики.

У дисертаційному дослідженні не використовувались наукові ідеї та розробки, що належать співавторам опублікованих праць.

Апробація матеріалів дисертації є достатньою. Структура дисертації побудована згідно з логікою викладання матеріалу і завершується чітко сформульованими висновками.

#### **Відсутність академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації.**

Дисертаційна робота Бабікова Олександра Петровича на тему: «Теоретико-прикладні основи проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні» відповідає принципам академічної доброчесності. У докторській дисертації та наукових працях, які відображають її результати, ознак академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації не виявлено. Використані наукові тексти, ідеї, напрацювання, результати й матеріали інших авторів супроводжуються наявністю відповідних посилань.

#### **Дискусійні положення та зауваження.**

Надаючи загальну позитивну оцінку дисертаційному дослідженню О.П. Бабікова, варто вказати на окремі дискусійні положення, які містяться у тексті роботи та на які слід звернути увагу.

1. На сторінці 152 дисертації зазначається, що «Аудіо-, відео-контроль місця хоча й не відноситься до НС(Р)Д пов'язаних з втручанням у приватне спілкування, фактично передбачає одержання акустичної та іншої інформації, що за своїм змістом надає можливість одержати відомості про зміст розмов чи інших форм обміну інформацією, а відтак фактично є формою втручання у

приватне спілкування». Цим самим Ви доводите наявність неоднозначних підходів до розуміння змісту і різновидів (форм) втручання у приватне спілкування. У зв'язку під час публічного захисту дисертації хотілося б почути Вашу думку з приводу того, чи поділяєте Ви позицію законодавця щодо визначення у ст. 258 КПК України виключного переліку НС(Р)Д, які є різновидами втручання у приватне спілкування та чи означає це можливість абсолютного виключення втручання у приватне спілкування під час проведення інших видів НС(Р)Д?

2. У своїй дисертації автор неодноразово вживає такі терміни як «втручанням у приватне спілкування» та «втручання у приватне життя». З цього приводу хотілося б дізнатися позицію здобувача щодо існуючої у науковій літературі дискусії з цього приводу і яке це має значення для класифікації НС(Р)Д.

3. У Додатку «Б» під назвою «Пропозиції щодо внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України» дисертант пропонує внести зміни до ст. 258 КПК України. В контексті цього виникає питання, щодо доцільності встановлення спеціального порядку одержання дозволу на втручанням у приватне спілкування через значну суспільну небезпеку посягань іноземних спецслужб та терористичних організацій на системо-утворюючу сутність держави, тобто її суверенітет, територіальну цілісність, конституційний лад тощо, а також глибоко законспірованим характером їхньої діяльності.

4. Додаткового обґрунтування потребує віднесення автором конфіденційного співробітництва до допоміжних засобів (стор. 170) запроваджених для забезпечення проведення інших НС(Р)Д.

5. Досліджуючи у підрозділі 4.2. світовий досвід правового регулювання порядку здійснення «негласних заходів отримання інформації в інтересах кримінального судочинства та враховуючи те, що здобувачем під час написання дисертації вивчалися матеріали судової практики (вироків, ухвал, постанов,) що стосуються надання дозволів на проведення НС(Р)Д, аналізу та оцінки доказів, одержаних у результаті їх проведення, доцільно було б в роботі привести



конкретні приклади передової правозастосовної практики іноземних країн, зокрема, США, Великої Британії, Німеччини, Франції тощо у питаннях обмеження приватності людини в інтересах національної безпеки, а саме протидії шпигунству та тероризму.

Однак висловлені зауваження носять характер побажань, мають дискусійний характер та суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої дисертації.

**Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.** Зазначений вище аналіз та оцінка дисертації дають підстави стверджувати, що дисертаційна робота Бабікова Олександра Петровича на тему: «Теоретико-прикладні основи проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні» є завершеною самостійною науковою працею, в якій здійснено теоретичне узагальнення й подано нове вирішення наукової проблеми щодо теоретико-прикладних основ проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні.

Реферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та реферат оформлено відповідно до встановлених вимог.

Дисертаційна робота за змістом, структурою, актуальністю, оформленням, науковою новизною, практичною значущістю та висновками відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 р., а її автор – Бабіков Олександр Петрович – на основі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

**Заступник директора департаменту  
юридичного забезпечення  
Міністерства економіки України  
доктор юридичних наук, професор**

*Сергієм Мінченком С.Ф. засвідчується  
задат. керівництвом ВУДІ  
департаменту управління персоналом*



**С.І. Мінченко**

*Сергієм Мінченком*